

האקדמיה ללשון העברית

הישיבה השלוש מאות שבעים ואחת (שעא)

ביום י"א בתמוז התשפ"א (21 ביוני 2021) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים.

נוכחים:

החברים מירון איזקסון, שולמית אליצור, רות אלמגור-רמון, משה בריאשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, חנוך גמליאל, אבנר הולצמן, יהודית הנשקה, גיל הראבן, קציעה כ"ץ, אהרן ממון, שלמה נאה, חיים סבתו, יוסף עופר, משה פלורנטין, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, שמחה קוגוט, עפרה תירוש-בקר; החברים-היועצים אמונה אלון, עירית לינור, אורי מור, אבי שמידמן;

מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה וסמנ"כלית האקדמיה דורית לרר; המזכירה המדעית רונית גדיש; החשב ראובן גרוס; רואת החשבון של האקדמיה איילת חיימוביץ-שנור.

בחלק ב של הישיבה:

אורחים: קריינים ושדרים מרשות השידור ומתאגיד השידור הציבורי; עובדי האקדמיה; יועצת התקשורת ורד ליון-ירושלמי.

סדר היום:

חלק א

1. אישור הודעת ועדת המינוח המרכזית – השלמות ותיקונים למונחי אפידמיולוגיה ולשמות עכבישנים ומונח יחיד
2. אישור הודעת ועדת הדקדוק
3. אישור הדוחות הכספיים המבוקרים לשנת 2020

חלק ב

מעמד הוקרה לקרייני החדשות ברשות השידור ובתאגיד 'כאן'

חלק א

1. אישור הודעת ועדת המינוח המרכזית – השלמות ותיקונים

למונחי אפידמיולוגיה ולשמות עכבישנים ומונח יחיד

מ' בר-אשר: אני מקדם בברכה את החברים המלאים החדשים, אבנר הולצמן, מירון איזקסון ורות אלמגור-רמון, שהייתה יועצת הלשון ברשות השידור מטעמנו שנים הרבה. אני שמח גם על שתי החברות-היועצות החדשות שנבחרו – אמונה אֶלון, היושבת עימנו, וזיוה שמיר, שהתנצלה על שלא יכלה להגיע היום. על הודעת ועדת המינוח המרכזית לא נתקבלו השגות כלשהן, ואני מודיע בזה על אישורה.

הודעת ועדת המינוח המרכזית

המונחים נדונו בוועדת המינוח המרכזית בישיבתה בכ"ז בסיוון תשפ"א, 7 ביוני 2021.

א. תיקונים ועדכונים במונחי אפידמיולוגיה [הרשימה המלאה אושרה בישיבה שסט]

1. מְטָרֶת-עַל [הצהרת כוונות כללית של מחקר] – overarching goal (במקום goal, purpose)

2. תְּקֵלִית [עונה על השאלה למה נערך המחקר או מה יהיו היישומים של מסקנותיו; רווח גם יעד] – purpose

מונח נוסף; הוספת המונח מותנית בתשובת הוועדה המקצועית על מידת הצורך בו.

3. יחס מְנֹת סְפוּיִים – odds ratio, OR (במקום יחס מְנֹת סְפוּיִים)

ב. השלמה לרשימת שמות העכבישנים [הרשימה אושרה בשנת תשע"ט]

עם הפרסום המדעי של השמות שלהלן מבקשת ועדת זואולוגיה לאשר את השמות העבריים:

1. עֶקְרֶב־חֹל הָעֶרְבָה – Buthacus arava

2. עֶקְרֶב־חֹל לְוִי – Buthacus levyi

3. עֶקְרֶב־חֹל אֶמְתִּי – Buthacus amitaii

ג. מונח יחיד: **הפְּרַעַת קָשָׁב וּפְעֻלָּתוֹת יָתֵר** – ADHD (attention deficit and hyperactivity disorder)

המונח מובא לאישור לבקשת עמותת קוויים ומחשבות בתמיכת אנשי מקצוע בכירים ברפואה, בהתפתחות הילד ובחינוך ממוסדות אקדמיים, מרכזים רפואיים ושירותי בריאות.

הערות:

- א. במונחי האקדמיה המונח hyperactivity = פעילות יתר, והוא מציין פעילות מוגברת ולא תקינה של בלוטות וכדומה.
 - ב. פעלתנות נקבעה תמורת activism במונחי חינוך תשכ"ב, אבל מאז נקבע תמורת אקטיביזם המונח פעלנות.
 - ג. 'פעילות יתר' בהתייחסה לבני אדם יכולה להתפרש גם לציון השתתפות בפעילויות רבות (מדי).
 - ד. המונח בעברית אינו זהה למונח הלועזי; מהקבלה מלאה לצירוף באנגלית היה מתקבל מונח בן חמש מילים: "הפרעת חוסר קשב ופעלתנות יתר". עלתה אפשרות לקבוע 'הפרעת קשב ופעלתנות', אך הוסכם שהצירוף הקיים כבר שגור ואם יושמט הרכיב 'יתר' עלולה להיווצר אי-הבנה.
- אושרה הודעת ועדת המינוח המרכזית.**

2. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק

- לפניכם החלטות ועדת הדקדוק משיבתה ביום כ"ד באדר תשפ"א (8 במרץ 2021).
- א. מין המילה גָּרַב – זכר ונקבה כאחד (שינוי החלטה)
 - ב. צורות הפועל חָיָה וחיָה (במלעיל) טובות לשמש לצד הצורות המורשות חִיָּה וחיָה (במלרע)
 - ג. עוֹדְנוּ (או עודו) – נסתר; עוֹדְנוּ – מדברים
 - ד. נטיית שָׁה ושָׁה בקיום הצירי תמיד (תבוא הערה על הצורה שִׁיָּהוּ במקרא)

רקע

א. המילה גרב החלה לשמש בשלהי המאה ה-19, והיא מיוחסת לבן-יהודה בהשראת הערבית (לפי מילונו ג'ראב). בדפוס היא הופיעה לראשונה במודעות בעיתונו של בן-יהודה "הצבי" עוד בשנת תרמ"ה (1885). במקורות חז"ל באה המילה גָּרַב והוראתה 'כלי חרס גדול' או 'שק של עור', וזאת במילון בן-יהודה גם צורת היחיד של גָּרְבִים 'לבוש הרגליים' [יש בכך קושי דקדוקי] ומינה זכר. ניקוד המילה כפי שהיא מוכרת לנו היום – גָּרַב – מתועד במילון גרזובסקי וילין משנת 1927, ששם מינה נקבה. ואולם בעקבות בן-יהודה חזרו המילונים הבאים וקבעו שמינה זכר, ובמילוני האקדמיה נמצא 'גרביים בעלי סוליות' (בהגדרת גָּרְבֵי סֻלִיָּה – במונחי תרבות הגוף, תשי"ח-תשכ"ח) ו'גרב חצוי' (קשר ואלקטרוניקה, תשל"ל).

כידוע בפי רוב הדוברים גרב וגרביים – לשון נקבה (גם ביחיד, שלא כמכנסיים וכד'), כנראה בהשפעת נעליים ורגליים. כבר יצחק אבינרי סבר שמאחר שמדובר במילה חדשה כדאי שמינה יהיה נקבה (אף שרוב השמות במשקל זה הם זכר) מן הטעמים האלה: (א) רבים גם השמות במשקל הזה שמינם נקבה (כגון ארץ, אבן, גפן, נפש, חרב, עצם); (ב) סמיכות הגרב לנעל ולרגל; (ג) השימוש הנהוג. הוא אף הביא ראיה מרשימה שהתפרסמה עוד בניסן תרס"ד (1904) ב"עולם קטן": "סורגת גרבים... גרב אחת... גרב שניה" (יד הלשון, עמ' 99–100).

בעבר נידונה בוועדת הדקדוק השאלה פעמיים, בשנת 2000 ובשנת 2005, אך התקבלה העמדה שיש משקל רב לקביעות הבאות במילונים, שכן ציבור גדול המעוניין בלשון מסתמך עליהן. ואולם ב-15 או 20 השנים האחרונות עבר הציבור במידה רבה לשימוש במילונים מקוונים, ובהם המילון באתר האקדמיה, המבוסס על מילון ההווה. ואת אלה קל לשנות לפי החלטות האקדמיה. הוועדה ממליצה אפוא להכשיר גם את השימוש בלשון נקבה. המורגלים ללשון זכר דווקא יוכלו כמובן להמשיך בדרכם.

ב. נטיית הפועל חי בעבר

בכללי גזרת הכפולים של האקדמיה בפלל על פועלי המצב בבניין קל (פעלים על דרך קלֹוּתִי קלֹוּתִי קלֹוּתִי בעבר, קלֹוּתִי קלֹוּתִי קלֹוּתִי או יִדְלוּ/יִדְלוּ בעתיד) ניתנת ההערה הזאת:

בפועל 'חיה' בבניין קל מקצת הצורות נוהגות על דרך ע"ע: חי בעבר; חי חִיָּה חִיָּים חִיָּה בבניון.

הערה זו – שלפיה בצורת הנסתר אפשריות שתי צורות, חִיָּה (ע"ד ל"י) וחי (ע"ד ע"ע), אך בשאר צורות העבר אפשרית רק הנטייה על דרך ל"י – משקפת את המצוי במקורות: במקרא בנסתר חי לצד חִיָּה, בנסתרת פעמיים חִיָּה ובנסתרים שלוש פעמים חִי (במלרע). ואולם בעברית ימינו נוהגות גם בנסתרת ובנסתרים צורות על דרך ע"ע (או ע"ו) – חִיָּה, חִיָּה. הוועדה רואה בהן השלמה צפויה וטבעית וממליצה להכשירן ע"ד פועלי המצב בגזרת הכפולים (כגון חִיָּה, חִיָּה).

עדויות בכתב לנסתרת חיה עולות במאגרי המילון ההיסטורי למן תקופת ההשכלה ואילך, למשל: "האשה... את נפשה מלטה וחיה" (שמשון בלך, שבילי עולם א; 1822), "והחכם... ידע תרנוגלת אחת, שחיה שלשים שנה" (מנדלי, תולדות הטבע ב; 1867), "אבל מדינה למה?... האם לא חיה שפתכם בספריכם אלפי שנים בלי שופטים ושומרים?" (יעקב רבינוביץ', בארץ ישראל; 1907).

עוד יש לציין כי כבר במקרא יש לצד חִיְתָה גם פעם אחת צורת וְקָטַל בהפסק וְחִיָּה (שמות א, טז). צורה זו איננה צורת ע"ע קלסית משום שחסרת דגש היא, והיא על דרך ע"ו, אך בוודאי איננה ל"י.

ג. עודנו

הצורות במקרא: עוּדִי/עוּדְנִי, עוּדָה, עוּדָה, עוּדְנוּ, עוּדָה/עוּדְנָה, עוּדִינוּ, עוּדָם. המילונים ולוחות הנטייה נותנים בנסתר גם את עוּדוּ (היקש למדבר ולנסתרת), אך חלוקים בצורת המדברים: אבן-שושן, רב-מילים – עוּדְנוּ (על פי צורת הקרי עוּדִינוּ באיכה ד, יז); ברקלי – עוּדְנוּ (בדומה לנטיית מן ואין במקרא); בן-יהודה – עוּדִינוּ, עוּדְנוּ.

היתרון של הצורה עוּדְנוּ שהיא נבדלת לפחות בניקוד מצורת הנסתר.

ד. נטיית שָׁה וְשִׁיָּה

בכללי הסגול ניתנת הערה על נטיית שָׁה:

מן השם שָׁה נמצאות במקרא צורות אלו: שָׁה שִׁיָּה שִׁיָּהוּ. צורת הרבים: שִׁיָּים שִׁיָּוֹת.

נשאלה השאלה מה הנטייה בהתרחק הצירי מן הטעם – בקיום הצירי או בביטולו כבנטיית השמות החריגים בָּן, שָׁם ועץ (ביטול חלקי) על פי הצורה המקראית שִׁיָּהוּ (לצד שִׁיָּו). קיום הצירי הוא הכלל בשמות כגון אֵל (אֱלִיָּהֶם), שָׂד (שְׂדֵיָּהֶם) וכן בנטיית צורת הנקבה שלהם (אֵלָה, שְׂדָה) וברוב השמות הנקביים הדו-הברתיים דוגמת תְּבָה (למשל תְּבוֹתֵיָּהֶם). על כן שִׁיָּה שִׁיָּתְּכֶם ואף שִׁיָּוֹתֵיכֶם. הוועדה העדיפה את הדרך הפשוטה שאינה קובעת חריג חדש, כלומר את קיום הצירי.

נטיית שָׁה המלאה: שִׁיָּי, שִׁיָּךְ וגם שִׁיָּךְ, שִׁיָּה, שִׁיָּו וגם שִׁיָּהוּ, * שִׁיָּה וגם שִׁיָּה, שִׁיָּנוּ, שִׁיָּכֶם/וּ וגם שִׁיָּכֶם/וּ, שִׁיָּם/וּ וגם שִׁיָּהֶם/וּ; נטיית שִׁיָּה: שִׁיָּתִי, שִׁיָּתְּךָ, שִׁיָּתוֹ, שִׁיָּתְּכֶם וכו'.

* במקרא לצד שִׁיָּו גם שִׁיָּהוּ.

מ' בר-אשר: גם על הודעת ועדת הדקדוק איש לא ערער, אף לא על ההחלטה שאינני שותף לה ואף מסתייג ממנה כי המין הדקדוקי של המילה גרב יהיה מעתה גם זכר וגם נקבה. על כן גם הודעה זו מתאשרת מאליה.

אושרה הודעת ועדת הדקדוק.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

